

• PRESENTACIÓ •

Amb voluntat de servei a la ciutat, l'Institut d'Estudis Vallencs va començar a esbossar, ara deu fer uns dos anys, el llibre que acabeu d'obrir. Aquesta vol ser una guia que doni a conèixer els valors de la ciutat a aquelles persones que la visiten, però també vol ser una eina d'aprofundiment de la nostra realitat per als propis vallencs. Per fer això, l'IEV ha comptat amb tot un seguit d'especialistes que han conformat la història, l'entorn natural, les tradicions, la gastronomia i totes les informacions d'interès per al visitant. Tot aquest conglomerat, ajudat per diferents itineraris a peu, donen a conèixer els valors patrimonials i històrics de la nostra ciutat.

Aquesta no vol ser una guia que ho expliqui tot, però sí que hem volgut plasmar allò que tots hem coincidit a dir que és important d'explicar d'una ciutat. Tot amb tot, de ben segur que hi trobarem a faltar algun element; això també forma part d'un "joc" que ens ha de permetre veure més enllà d'aquestes pàgines i fixar-nos en allò que ens envolta i que, de vegades, per conegut, no ens crida l'atenció.

Els especialistes en cada tema han proposat un text, que ha estat magníficament coordinat per la M. Teresa Segura, revisat per tots els membres de la Comissió Permanent de l'IEV. Per tant, hi ha un treball de coordinació i revisió intens, especialment dels itineraris, que volen ser un aparador de la ciutat, però també volen reivindicar Valls i el seu patrimoni; per això un d'aquests itineraris es desenvolupa íntegrament al barri vell, l'ànima de la ciutat i testimoni de la nostra història.

Hem donat importància a les il·lustracions i a les imatges com un element important de transmissió d'allò que s'escriu; les fonts documentals són diverses, per això ens cal agrair a totes aquelles persones que han aportat fotografies i altres dades i materials a aquesta guia.

Editar un llibre d'aquestes característiques implica una dotació econòmica elevada. Institucions com l'Ajuntament de Valls, el Consell Comarcal de l'Alt Camp, la Ruta del Cister, el Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona, l'Institut Ramon Muntaner i "la Caixa" han fet possible que el seu cost no hagi estat un impediment per oferir una *Guia de Valls* de qualitat, i no cal dir que ens sentim especialment satisfets d'aquest acompanyament.

Deia al començament que ha estat una guia molt participada en la seva elaboració; per tant, crec que he d'agrair l'esforç que han fet els especialistes de cada matèria en la redacció dels tex-

tos, però també vull deixar constància de la feina i l'entusiasme posats en la *Guia de Valls* per part dels membres de la Comissió Permanent de l'IEV.

Ara només ens queda convidar-vos a utilitzar-la, a fer els itineraris proposats, però també a descobrir-ne de nous. Als que sou de Valls us animem a gaudir de la ciutat, a reivindicar el nostre patrimoni, la nostra història i les nostres tradicions; a fer ciutat, en definitiva. Als que no ho sou, sigueu benvinguts, gaudiu de la visita i descobriu sense presses uns carrers i un patrimoni que vol i necessita reobrir-se al passejant. Aquesta és la proposta, aquest és el repte!

Xavier Salat Brúnel
President de l'IEV

• UNA CIUTAT PER GAUDIR-NE •

Qui tingui aquesta guia a les mans, és molt probable que sigui a Valls o prepari una visita a la ciutat atret per la calçotada o per alguna de les actuacions castelleres que ofereixen les colles de la ciutat. Calçots i castells són probablement els dos elements més coneguts que ofereix la ciutat, pel fet que Valls ha estat el lloc on van néixer aquestes dues tradicions, el lloc que les ha vist créixer i el lloc que les manté joves i vigoroses. Si sou a Valls o voleu anar-hi atrets per algun d'aquests elements, sigueu-hi benvinguts i gaudiu-ne. Però heu de saber que la ciutat ofereix al visitant altres arguments per justificar una visita, que aquesta guia recull amb l'objectiu que els descobriu.

Podreu descobrir que Valls es troba integrada en el Camp de Tarragona, gairebé equidistant de les dues grans ciutats d'aquest territori, Tarragona i Reus. En acostar-vos a la ciutat, de seguida trobareu en el campanar de Sant Joan una clara referència. I a mesura que l'aneu veient més gran i pròxim, observareu un entorn que combina el paisatge de conreus agrícoles de secà, al nord i a l'est, amb el paisatge d'horta i avellaners tan típic del Camp de Tarragona, al sud i a l'oest, gràcies al riu Francolí que travessa el terme. I comprovareu que la ciutat té una forta tradició industrial amb un teixit de petites i mitjanes empreses que han permès seguir els ritmes del temps sense quedar enrere. Veureu una ciutat que és un clar referent a la comarca de la qual n'és capital, l'Alt Camp, plena d'atractius i de possibilitats en plena Ruta del Cister, i amb Santes Creus com a visita més ineludible.

És una ciutat el present de la qual s'explica per la seva història, que sempre ha transcorregut en un espai físic limitat per torrents, i amb un paisatge dominat per una carena de muntanyes, amb el coll de Lilla i Miramar, que vénen a ser com un ciclorama de l'escenari permanent de la vida dels vallencs. Una història que ha avançat paral·lela a la del país, i que a Valls ha acollit personatges que han tingut pes en la història catalana en diferents etapes i en diferents camps: al costat dels castells o de la calçotada, la ciutat ha bressolat noms com el del pintor gòtic Jaume Huguet, o la nissaga d'escultors dels Bonifàs a l'època del barroc, o el de l'escriptor Narcís Oller, autor de *Vilaniu*, *Pilar Prim* o *La febre d'or*, títols que, amb d'altres, han fet que se'l consideri el pare de la novel·lística catalana moderna; o el del músic Robert Gerhard, o el de l'arquitecte modernista Cèsar Martinell, o el del fotògraf Francesc Català-Roca... I molts d'altres, que la ciutat té presents i dels quals els seus carrers en conserven la memòria.

Si passegeu pels carrers de Valls, veureu la ciutat antiga, amb l'església de Sant Joan i el seu campanar presidint el paisatge urbà. Veureu un nucli antic en transformació, que conserva racons amb encant i que bull d'activitat els dimecres i els dissabtes, quan el mercat n'ocupa els carrers. I veureu també la ciutat nova, la que ha anat creixent i continua fent-ho camí dels 26.000 habitants i que ofereix tota mena de serveis. Aquesta guia us proposa que preueu atenció en edificis i indrets concrets, bé sigui pel seu interès arquitectònic, o pel paper que han tingut al llarg de la història.

Els carrers que trepitgeu es transformen durant diversos moments de l'any. A l'estiu, per la festa major de Sant Joan. O, també a l'estiu, per la Firagost. O per la festa de la Calçotada i els Tres Tombs, en ple hivern. O per Santa Úrsula, a la tardor... I, sobretot, cada 10 anys, els anys acabats en 1, quan la ciutat celebra el mes de febrer unes festes decennals, les de la Candela, tan arrelades que diuen que els vallencs no compten la seva edat pels anys que tenen sinó per les festes decennals viscudes: "Ja en tinc quatre", us pot respondre algú de Valls que passi de la quarantena quan li pregunteu l'edat que té... Festes i tradicions que formen part de la identitat dels vallencs, els hereus d'aquells que es van inventar les tradicions centenàries de l'art de fer castells humans i els calçots, als quals els agrada compartir-les amb els visitants.

Aquesta guia us ofereix propostes perquè us endinseu en la història i el present de la ciutat. No oblidu cridar l'atenció sobre els indrets que cal visitar de manera més imprescindible. L'església de Sant Joan n'és un exemple, com també ho és el Museu de la ciutat, on, al costat de mostres temporals d'interès, podreu contemplar una important mostra de la pinacoteca permanent que acull, al capdamunt del passeig dels Caputxins. El monument als castellers, el Teatre Principal o la capella del Roser, al carrer de la Cort, són algunes d'aquestes propostes, que aquesta guia us detalla amb tota la informació necessària perquè en pugueu gaudir.

Potser heu vingut a Valls a fer la calçotada, o a veure els castells. O potser no... Potser heu vingut a veure un partit de bàsquet o a practicar qualsevol altre esport, o a comprar a les botigues de la ciutat, a fer negoci, o al teatre, o simplement a passejar... Tant se val. Aquesta guia us ofereix els motius que justifiquen una visita i els detalls que us han de permetre conèixer millor la ciutat, a més de totes aquelles dades útils que serveixin per fer-vos fàcil i agradable l'estada a Valls, perquè gaudiu de la ciutat. Els vallencs estaran encantats d'acollir-vos.

Francesc Domènech
Periodista

Valls: un passeig pel territori

Valls: un passeig pel territori

LOCALITZACIÓ

Situat majoritàriament a l'esquerra del riu Francolí, el terme municipal de Valls, capital de la comarca de l'Alt Camp, ocupa una superfície total de 55,90 km².

L'altitud sobre el nivell del mar és d'uns 200 metres de mitjana (216 metres a l'església de Sant Joan), si bé en el límit nord del municipi, a la zona de les Guixeres, es troben alçades d'aproximadament 700 metres.

Com arribar-hi

Valls es troba immers dins de les grans línies de comunicació viària de Catalunya.

- La carretera N-240 comunica el municipi amb l'autopista AP-7 i l'N-340 a Tarragona (a 19 km) i també amb l'autopista AP-2 a Montblanc (a 17 km).
- La carretera C-51 enllaça el municipi amb la població d'Alió, mentre que la carretera TP-2002 permet accedir al monestir cistercenc de Santes Creus i a l'accés a l'autopista AP-2.
- La carretera C-37 comunica amb Alcover (a 7,2 km) i amb la C-14, que accedeix a Reus (a 20 km).

Hi ha autobusos de línia regular que enllacen Valls amb Tarragona, Reus, Barcelona, Alcanyís, Andorra i Santa Coloma de Queralt, entre d'altres poblacions.

D'altra banda, Valls compta des de fa 125 anys amb una estació de ferrocarril (Renfe). Passen per la ciutat les línies fèrries següents:

- Barcelona - Valls - Lleida - Saragossa.
- Madrid i nord de l'Estat espanyol.
- Tarragona - Reus - Alcover - Picamoixons - Montblanc - Lleida, amb estació d'enllaç a Picamoixons.

La nova estació de l'AVE es troba al terme municipal de Perafort, a tan sols 13 km de Valls, i està permanentment comunicada amb autobús de línia regular.

A 23 km, l'aeroport de Reus disposa de vols xàrter i regulars a diverses ciutats espanyoles i europees. L'aeroport de Barcelona disposa d'una oferta més àmplia de vols i s'hi arriba per autopista directa (a 90 km).

Valls: un passeig pel territori

ENTORN NATURAL

La geologia

El terme municipal de Valls es troba repartit entre la Depressió Valls-Reus, inclosa en la Depressió Prelitoral catalana, i la serra de Miramar, emmarcada en la Serralada Prelitoral catalana. Mostra un relleu planer format per materials geològics recents i únicament a la zona nord-oest, on el terme de Valls és accidentat per la serra de Miramar, les formes de relleu i la geologia són més complexes.

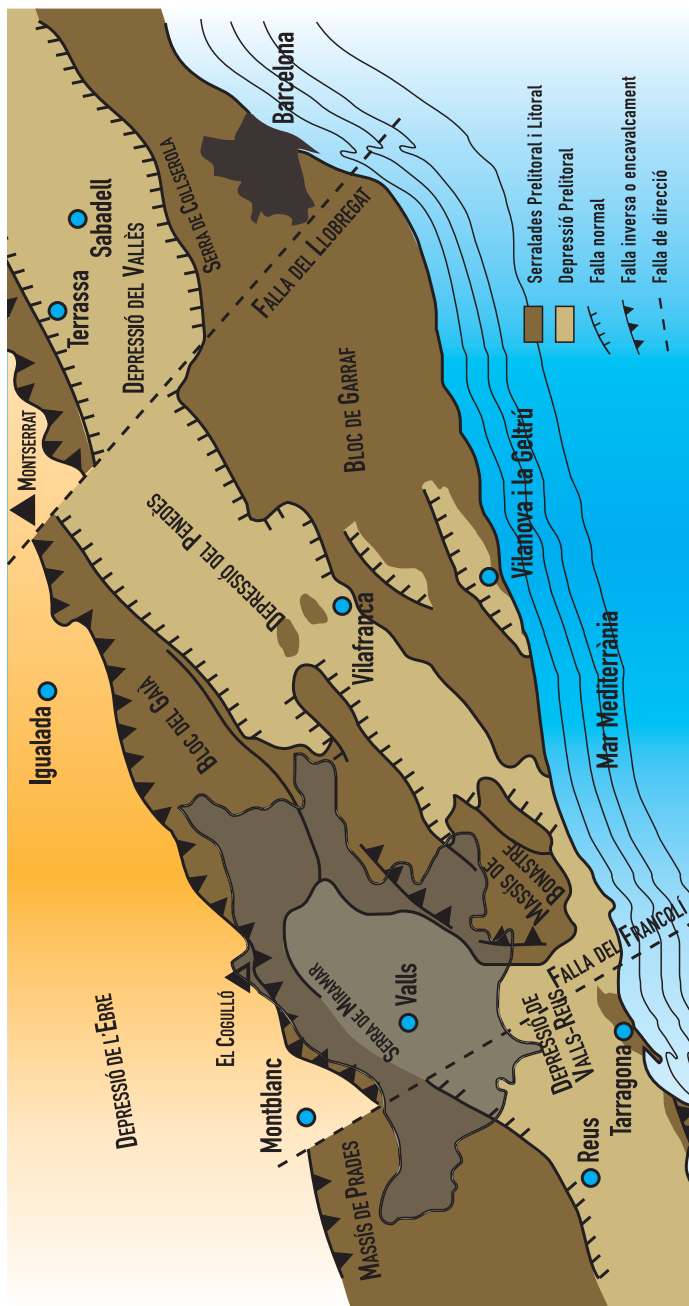
Una falla normal del període del miocè (de 22,5 a 5 milions d'anys d'antiguitat) separa el terme municipal en dos blocs: la zona nord correspon al bloc superior de la falla i la zona central i sud, al bloc enfonsat. Aquest darrer bloc va ser reomplert, posteriorment, amb materials moderns del Miocè i del quaternari.

Al bloc superior de la falla hi ha la serra de Miramar, que presenta uns sectors mitjans i alts formats per materials de l'era mesozoica, concretament del triàsic. En canvi, al sector inferior, al sòcol, a més de materials del mesozoic, n'hi ha d'anteriors, de l'era paleozoica (de 570 a 248 milions d'anys d'antiguitat). A la zona de Picamoixons afloren els materials més antics d'aquesta era (pissarres i quarsites del cambrià, de 570 a 505 milions d'anys d'antiguitat). Altres materials paleozoics, una mica més recents, es localitzen a la zona de Masmolets, als Boscos de Valls i a la base de la serra de Miramar.

Tanmateix, a la serra de Miramar cal destacar dos indrets geològicament interessants: a l'ermita de Sant Llorenç, ubicada als Boscos de Valls, una pedrera explota comercialment calcàries marmoritzades corresponents al carbonífer (de 360 a 286 milions d'anys d'antiguitat); i al nucli de Masmolets, l'església està construïda sobre un bloc de roca volcànica de color negre i molt dura, fruit de la sortida de laves a inicis del carbonífer.

La resta del terme municipal (o bloc enfonsat de la falla) està ocupat per materials més recents de l'era cenozoica (de 65 milions d'anys d'antiguitat fins a l'actualitat). Són materials del terciari que corresponen gairebé tots al neogen i estan coberts per materials quaternaris (de 1,8 milions d'anys d'antiguitat fins a l'actualitat) de poc gruix. Estan integrats per sediments que s'han dipositat a les parts més baixes de la falla i provenen dels relleus elevats més propers. Les aigües procedents de la pluja s'hi han obert pas formant les lleres dels torrents que han estat els principals responsables del transport dels sediments que han reblert la depressió.

Valls: un passeig pel territori

Valls: un passeig pel territori

La hidrografia

Les aigües del municipi van a parar al riu Francolí, que voreja el terme per l'oest i el travessa per l'extrem sud-oest tot marcant, en alguns sectors, el límit amb els termes municipals d'Alcover i el Milà.

La xarxa hidrogràfica està integrada per barrancs, torrents i rases que, amb un recorregut nord-sud, neixen a la serra de Miramar o a la de les Guixeres i, travessant la plana de l'Alt Camp, desguassen al Francolí.

Cal destacar els torrents que convergeixen a la ciutat de Valls formant l'anomenat torrent del Puig, la subconca del qual té una extensió aproximada de 62 km² i està inclosa majoritàriament en els termes de Valls i Figuerola del Camp. La integren les conques del torrent del Catllar i de la Xamora (amb conques de recepció prou extenses i ramificades), i les del torrent del Sant Pou, format per un únic curs principal, que desemboca al torrent de la Xamora.

Aquests torrents reben noms diferents segons el tram al qual ens referim; el torrent del Catllar també s'anomena torrent de Mas Miquel o de Sant Francesc, mentre que el torrent de la Xamora, en el tram final, rep el nom de torrent de Farigola.

Les aigües del terme estan condicionades pel clima i la permeabilitat del sòl. El clima de l'àrea de Valls comporta una gran pèrdua d'aigua que és evaporada pel sòl i transpirada per les plantes. El contrast entre l'estiu àrid i la resta de l'any, habitualment amb balanços positius d'aigua, i els aiguats de gran intensitat de finals d'estiu i de la tardor, units al pendent (uns 800 m) que determina la proximitat de la capçalera dels torrents a la ciutat, han provocat de tant en tant torrentades i inundacions, especialment a prop de la confluència d'aquests cursos d'aigua, a la zona dels Molins.

D'altra banda, els materials sedimentaris que integren el subsòl dels voltants de Valls tenen les característiques de porositat i permeabilitat adequades per poder emmagatzemar aigua subterrània. Tots els aqüífers, amb el nivell freàtic a algunes desenes de metres de profunditat, desguassen majoritàriament al Francolí, si bé abans d'arribar al nucli urbà la part baixa del llit dels torrents del Catllar, la Xamora i el Sant Pou comencen a trobar-se topogràficament al mateix nivell, la qual cosa explica la tradicional presència de fonts i d'un cabal superficial més o menys continu fins al Francolí.

Actualment, l'aigua de consum urbà i industrial s'obté de l'extracció de pous, de la concessió d'aigua de l'Ebre i de l'ús d'aigua regenerada. L'extracció d'aigua de pous té incidència

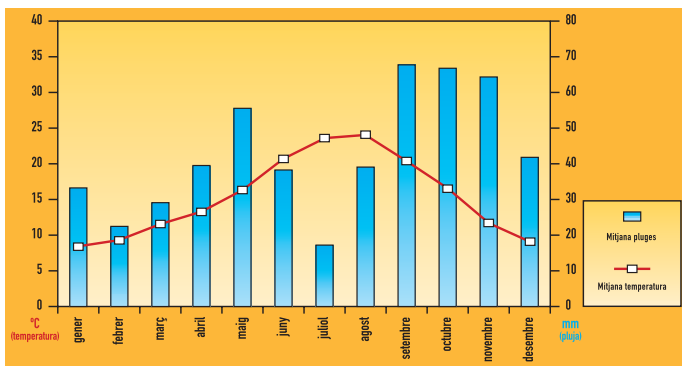
Valls: un passeig pel territori

en els nivells dels aqüífers que determinen en gran part el cabal circulant dels torrents, utilitzat intensament pels regadius agrícoles mitjançant un entramat complex de recs que es remunta a l'edat mitjana.

Una suggerent imatge dels torrents de Valls

Valls: un passeig pel territori

El clima

Valls gaudeix d'un clima mediterrani temperat, amb precipitacions mitjanes anuals d'entre 500 i 600 mm; en conjunt, la tardor és l'estació més plujosa de l'any, mentre que l'estiu és la més seca.

Les temperatures mitjanes anuals oscil·len entre 13 i 15° C; els hiverns són relativament benignes. Les temperatures mitjanes mensuals se situen entre els 8,3° C del mes de gener i els 23,9° C del mes d'agost. Per la seva situació, el fenomen atmosfèric més característic de la ciutat de Valls és el vent.

La vegetació i el paisatge

Per les característiques geogràfiques del lloc, Valls se situa dins de la unitat de vegetació de terra baixa mediterrània. Potencialment, a la major part del territori, caldria trobar formacions vegetals d'alzinar litoral amb taques de boscos en galeria integrats per vegetació de ribera vora els cursos d'aigua. La modificació del paisatge per part de l'home és molt evident a tota la comarca de l'Alt Camp i ha comportat la substitució de la vegetació potencial de boscos per pinedes de pi blanc i brolles més o menys esclarissades, afectades de manera reiterada per incendis forestals. Així, quan parlem de la vegetació actual del terme de Valls hem de parlar de vegetació ruderal i arvense, brolles, pinedes i bosc de ribera.

Si tenim en compte que l'Alt Camp és una comarca fonamentalment agrícola i bona part del seu territori està cobert per camps d'avellaners, ametllers, oliveres, vinya, garrofers i diferents conreus d'horta, aquest és el paisatge humanitzat que domina al terme municipal de Valls.